МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

МИКИЦЕЙ АЛІНА ІГОРІВНА

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ВІДТВОРЕННЯ МІЖРАСОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ (НА МАТЕРІАЛІ КІНОФІЛЬМУ «ЗЕЛЕНА КНИГА»)

Автореферат дипломної роботи

на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня магістр

Спеціальності 035 – Філологія

Спеціалізації 035.04 Германські мови та літератури

(переклад включно) - англійська

Науковий керівник:

к. філол. н., ст. викл. Лютянська Наталя Іванівна

Миколаїв – 2020

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Однією з актуальних проблем сучасного мовознавства залишається дослідження і подальше співвідношення мови і культури різних народів, тому що мова завжди виступає дзеркалом культури, в якому ми можемо чітко побачити й визначити суспільну самосвідомість, звичаї та традиції, спосіб життя, мораль, систему цінностей і світогляд. Протягом останніх десятиліть із появою кінематографа та зростанням його популярності, виникла також необхідність до його розповсюдження, а отже й адаптації фільмів до сприйняття представниками різних країн та культур. Зокрема, велику увагу вчені приділяють дослідженню особливостей перекладу кінострічок із мови оригіналу мовою глядача. Тому проблеми перекладу або відтворення кінотекстів для іншомовної аудиторії є однією з найактуальніших проблем теорії та практики перекладу.

Вивченням даного аспекту науки займалися такі сучасні вітчизняні та закордонні мовознавці та перекладознавці як С.Г. Тер-Мінасова, О.В. Завадська, Є.Є. Анісімова, Н.В. Бідасюк, О.М. Вялікова, Л.М. Гончаренко та інші.

Актуальність теми роботи зумовлена інтересом до дослідження лінгвостилістичних особливостей перекладу міжрасової взаємодії у кінострічці з англійської мови українською, що пояснюється зростаючими процесами глобалізації та міжнародної інтеграції в суспільстві.

Об'єктом дослідження дипломної роботи є лінгвостилістичні засоби відтворення міжрасової взаємодії в англомовному кінофільмі "Green Book" та його перекладі українською «Зелена книга» як різновидах креолізованого тексту.

Предметом дослідження виступають особливості перекладу лінгвостилістичних засобів відтворення міжрасової взаємодії українською мовою, а також специфіка перекладу жаргонізмів і вульгаризмів.

У нашій роботі використанні *метод аналізу,* який враховує як стилістичний аспект аналізу кінострічки, так і морфологічний, що використано для вивчення словникових особливостей героїв кінофільму. *Трансформаційний аналіз та компонентний метод* дозволив виявити граматичні модифікації словосполучень, речень, їх граматичну сполучуваність. *Порівняльний метод* дав змогу визначити сукупність різних прийомів дослідження мови через її системне порівняння з іншою мовою з метою виявлення її специфіки. *Кількісний метод* використано для підтвердження типовості тих чи інших особливостей у мовленні героїв фільму. *Контекстуальний аналіз* дав змогу дійти висновку щодо характерних рис мови героїв кінострічки через комплексний аналіз їх лексичних, граматичних і стилістичних аспектів.

Мета даної роботи полягає у виявленні та дослідженні лінгвостилістичних засобів і перекладацьких особливостей для відтворення міжрасової взаємодії в англомовному кінофільмі “Green Book” та його перекладі українською.

Для досягнення даної мети необхідне вирішення завдань:

1) порівняти визначення креолізованих текстів у дослідженні зарубіжних та вітчизняних вчених;

2) з'ясувати прагматичні особливості англомовних кінофільмів як різновиду креолізованих текстів;

3) визначити особливості кіноперекладу, його проблематику й вимоги;

4) проаналізувати лексичні, граматичні та стилістичні трансформації при перекладі англомовного кінофільму;

5) дослідити особливості перекладу жаргонізмів і вульгаризмів у кінотексті «Зелена книга».

Матеріалом дослідження слугує англомовний кінофільм “Green Book” (американський драматичний біографічний фільм 2018 року, поставлений режисером Пітером Фарреллі) та його переклад українською «Зелена книга» (студія перекладу Артхаус Трафік).

Наукова новизна роботи полягає у спробі дослідження мови героїв кінострічки під час міжрасової взаємодії та особливостей їх перекладу українською мовою як синтезу базових лексичних, граматичних та стилістичних елементів, що дає змогу здійснити лінгвостилістичний аналіз на різних рівнях мови.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що результати і висновки є певним внеском у перекладознавство, прагмалінгвістику, етнолінгвістику та лінгвокультурологію.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її матеріали можуть бути використані при подальшому дослідженні процесу перекладу фільмів. Також ці матеріали можуть бути використані під час підготовки навчальних курсів «Теорія та практика перекладу», «Лінгвокраїнознавство» та «Міжкультурна комунікація».

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів (теоретичного та практичного), списку використаних джерел – 95 найменувань. Загальний обсяг роботи – 86 сторінок, з них – 77 основного тексту.

Апробація роботи: основні положення роботи були викладені у статті “Pragmatic features of English-language cinema texts” на Всеукраїнській студентській конференції «Могилянські читання-2019».

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** дається загальна характеристика роботи, обґрунтовується актуальність і наукова новизна обраної теми, аналізується стан її розробки, визначаються мета, завдання, об’єкт, предмет дослідження, його теоретико-методологічні засади, вказується практична цінність дослідження, містяться відомості про структуру, зміст й обсяг магістерської роботи.

Перший розділ роботи ***«Англомовний кінофільм як об’єкт дослідження у перекладацькому аспекті»*** містить три підрозділи. У

підрозділі 1.1.«Поняття креолізованого тексту, його аналіз і дослідження вітчизняними та зарубіжними науковцями» було з'ясовано теоретичні основи дослідження креолізованого тексту, проаналізовано особливості наповнення терміну з огляду на точки зору різних науковців, визначено сутність поняття «креолізований текст».

У ***підрозділі 1.2. «Прагматинчі особливості англомовних кінотекстів»*** були розглянуті різні прагматичні особливості кінотекстів, визначенні основні категорії та рівні прагматичного кінотексту.

У ***підрозділі 1.3. «Кінопереклад: особливості, проблематика, вимоги»*** уточнено й систематизовано труднощі кінопереклад й відповідні вимоги до його виконання.

Другий розділ роботи «***Шляхи відтворення лінгвостилістичних засобів міжрасової взаємодії в українському перекладі (на матеріалі кінофільму «Зелена книга»)»*** містить п'ять підрозділів. У підрозділі 2.1. ***«Особливості міжрасових відносин в американському мистецтві»*** було визначено сутність поняття «расизм», описано причини виникнення расової дискримінації в США та її прояви.

У ***підрозділі 2.2. «Лексичні трансформації в українському перекладі англомовного кінотексту (на матеріалі кінофільму «Зелена книга»)»*** було проаналізовано лексичні трансформації при перекладі фільму, при аналізі було виведено наступне процентне співвідношення вживаних лексичних трансформацій: опущення (12.8 %); конкретизація (5.2 %); генералізація (25.6 %); антонімічний переклад (7.7 %); додавання (15.4 %); модуляція (30.8 %); калькування (2.5 %). Таким чином, найбільш уживаними лексичними трансформаціями при перекладі фільму «Зелена книга» є модуляція, генералізація, додавання й опущення (Див. Табл. 1).

Таблиця 1. Лексичні трансформації в українському перекладі англомовного кінофільму «Зелена книга»

Лексичні трансформації	Приклад
опущення	• «*How the hell'd you find it?*» –

	«Як ти знайшов її?» . • *«What the hell are you guys doing here?» – «Що ви тут робите, хлопці?».* • *«I'll burn this place down! Where is my hat? » – «Я спалю це місце».*
конкретизація	• *«Figured we'd come up and keep Dolores company...» – «Ми прийшли, щоб Долорес була не сама».*
генералізація	• *«Who you think you're talking to, greaseball?» – «На кого ти батон крошиш, макаронник?».*
антонімічний переклад	• *«Could you please put the cigarette out?» – «Чи могли б Ви тут не курити? ».* • *«What, we're in a rush now?» – «Тю, а у нас часу немає? » .*
додавання	• *«How is that?» – «Як смакує?».*
модуляція	• *«Wasn't her fault» – «Вона тут ніяким боком».*
калькування	• *«The Negro Motorist Green-Book» – «Зелена Книга чорних водіїв».*

Використання певних лексичних трансформацій у перекладі залежить від часу в фільмі (він може бути обмежений) і зображення на екрані. Ці два фактори суттєво впливають на якість перекладу.

У ***підрозділі 2.3 «Граматичні трансформації в перекладі кінофільму «Зелена книга»»*** було проаналізовано граматичні трансформації на основі яких було виведено наступне процентне співвідношення вживаних граматичних трансформацій: граматичне переміщення або зміна порядку слів (23.5 %); граматична заміна (35.3 %); граматичне додавання (29.4 %); граматичні пропуски (11.8 %) (Див. Табл. 2).

Таблиця 2. Граматичні трансформації в українському перекладі англомовного кінофільму «Зелена книга»

Граматичні трансформації	Приклад
граматичне переміщення або зміна порядку слів	• «*Do yourself a favor – go home with your friends!*» – «*Йди додому зі своїми друзями — надай послугу!* ». • «*Get dressed, Tiny, we're gonna eat!*» – «*Тоні, одягнися, ми будемо їсти!* ».
граматична заміна	• «*He's not gonna miss any shows*» – «*Нічого він не пропустить*».
граматичне додавання	• «*I hope you gave him some beating*» – «*Я сподіваюся, що ти нирки відбив*».
граматичні пропуски	• «*You tell that fat Jew bastard Podell that if it doesn't turn up, I'll burn this place down!*» – «*Ти скажеш тому жирному маланцю Поделю, що якщо вона не з'явиться, я спалю це місце*».

Таким чином, найбільш уживаною граматичною трансформацією при перекладі фільму «Зелена книга» є граматична заміна. Менш вживаними є граматичне переміщення й граматичне додавання. Найменша кількість відсотків вживання характерна для граматичних пропусків.

У ***підрозділі 2.4. «Стилістичні трансформації в перекладі фільму «Зелена книга»»*** було проаналізовано стилістичні трансформації та було виведено наступне процентне співвідношення вживаних стилістичних трансформацій: опущення або компресія (15.2 %); додавання (20 %); компенсація (64.8 %) (Див. Табл. 3).

Таблиця 3. Стилістичні трансформації в українському перекладі англомовного кінофільму «Зелена книга»

Стилістичні трансформації	Приклад
опущення або компресія	• *«What do you mean?» – «Тобто?»* .
додавання	• *«I hope you gave him some beating» – «Я сподіваюся, що ти нирки відбив».*
компенсація	• *«You put your hands on me, you punk?» – «Ти що собі дозволяєш, теля? ».* • *«I'm gonna drink for two months» – «Два місяці не просихатиму».*

Таким чином, найбільш уживаною стилістичною трансформацією при перекладі фільму «Зелена книга» є компенсація або використання еквіваленту. Майже в однаковій мірі використанні опущення й додавання.

У ***підрозділі 2.5. «Переклад жаргонізмів і вульгаризмів англомовного кінотексту “Green Book”»*** проведений нами аналіз доводить, що

стилістичні прийоми у різних мовах мають одну основу, але функціонування в мовленні в деяких випадках відрізняється. Однакові прийоми можуть мати різний ступінь вживаності, виконувати різні функції й займати інше місце в стилістичній системі кожної мови. Таким чином і формується необхідність вживання стилістичних трансформацій, які іноді змінюють стилістичне забарвлення слова, що піддається перекладу, тобто слово піддається модуляції - заміні слова або словосполучення мови оригіналу художнього твору або кінофільму одиницею мови перекладу, значення якої логічно пов'язане зі значенням вихідної одиниці. Наприклад, *«the goddamn thing»* - *«проклятий, чортівський, чортів», «broad»* - «баба».

ВИСНОВКИ

Основною задачею перекладача стає збереження смислу та ідей героїв кінофільму або їх якісне відтворення з несуттєвими змінами. Ця плідна робота проводиться, щоб донести стрижневу ідею від режисера до глядача, справити відповідне враження як в оригіналі фільму, так і в перекладеному дубляжі роботи, тобто визвати однакові або схожі почуття реципієнта.

Складним завданням стає досягнення еквівалентності перекладу на емотивному рівні, хоча у кінострічці необхідний рівень досягається також грою акторів. У свою чергу адекватність перекладу визначається умовами перекладу, міжмовною комунікацією, прийомами й детермінантами, стратегіями, обраними перекладачем, які повинні відповідати комунікативній ситуації.

У нашій роботі ми працювали з різновидом креолізованого тексту – кінострічкою. Креолізований текст досліджували такі вчені як Анісімова Є. Є., Бернацька А. А., Большакова Л. С., Ворошилова Л. Б., Дубовицька Л. В., Корда О. А., Сорокін Ю. А., Тарасов Є. Ф. та інші. У дослідженні ми спиралися на класифікацію Є. Є. Анісімової, що розподіляє креолізовані тексти на три групи залежно від наявності зображення та характеру

взаємозв'язку вербального та невербального компонентів. Так, вибравши критерієм злитість вербальних і невербальних компонентів, вона виділяє гомогенні вербальні тексти – паралінгвістично активні тексти, тексти з частковою креолізацією та тексти з повною креолізацією.

У сфері семіотики найвизначнішим вченим, що досліджував кінострічку, був Ю. М. Лотман. Він розглядав кінофільм як текст і аналізував його на основі семіотичних термінів. У своїх дослідженнях вчений приділяв особливу увагу невербальній складовій кінофільму. За словами Ю. М. Лотмана, сутність кіномистецтва полягає в синтезі двох типів розповіді – образотворчої та словесної, і художній фільм вибудовується на основі різних кодів, причому всі вони взаємозумовлені.

Англомовний кінематографічний текст також виступає креолізованим текстом, що складається з двох різнорідних частин: вербальної та невербальної. Вербальна частина формує стосунки взаємодії між глядачем і сюжетною лінією за допомогою мови та мовлення. Невербальна ж частина формується на основі знакових систем. У комплексі вербальна частина кінотексту з невербальною здатні впливати на свідомість людини і викликати у неї ті чи інші несвідомі реакції, засновані на первинно виникаючих емоціях через зображення й звук на екрані.

Хоча кінопереклад існує одразу з моменту виникнення кінематографу, але він і досі не отримав достатнього наукового висвітлення як особливий вид перекладацької діяльності. Переклад фільму має певні труднощі не лише з лінгвістичної точки зору, а також і технічного характеру, що разом впливає на ступінь адекватності перекладу оригіналу, а також його технічного втілення на екрані, а саме: синхронність артикуляції акторів та реплік дублерів.

У ході роботи над перекладом кінофільму групі перекладачів необхідно зберегти початковий, основний задум автора, розкрити образи персонажів. Перекладачі повинні якомога точно й адекватно передати глядачам інформаційно-емоційне навантаження, що відтворюється у вербальному

мовленні акторів, закадровому тексті, піснях, надписах. Завжди необхідно звертати особливу увагу на відеоряд, оскільки він несе суттєвий прошарок додаткової інформації про оригінал.

У перекладі фільмів не можуть бути використані описовий метод перекладу чи коментар. Саме тому перекладач під час роботи з англо-українським перекладом повинен підлаштовувати український текст під англійську артикуляцію через неспівпадання швидкості репліки героя та тексту перекладу. І це одні з вагомих причин застосування різних перекладацьких трансформацій: заміни або зміни, опущення та додавання фраз, генералізація й конкретизація, модуляція тощо.

Буквальний переклад також не може передати весь зміст кінофільму, тому що перекладач повинен враховувати не лише синтаксичну та семантичну структури та фразеологію, а й функціональний та прагматичний аспекти. Робота з перекладом сталих виразів, жаргонізмів і вульгаризмів, професіоналізмів також є плідною роботи, тому що перекладач працює не лише з двома мовами, а й з двома культурними традиціями. Необхідно часто вирішують проблему відтворення культурних аспектів, що закладені в тексті оригіналу. Культурне підґрунтя, міжрасова взаємодія в ході перекладу набувають різних форм у широкому діапазоні: від лексики, граматики, стилістики до ідеології і способу життя в певній країні з різними культурами.

Основними соціокультурними передумовами виникнення поняття міжрасової взаємодії стали спроби представників афро-американського населення США отримати ті ж самі права в пересуванні по країні, проживанню, освіті та виступи проти пригнічення їх прав. Розвиток явища взаємодії між національними меншинами Сполучених Штатів та білими американцями був зумовлений виникненням нових поглядів на життя і загальних тенденцій у суспільстві зі збереженням у мові одиниць, які мали дещо негативну конотацію стосовно змін і людей, що бажали цих змін.

Професіональному перекладачу треба бути уважним під час роботи з перекладом кінострічок, у яких вживається лексика за політичною або

національною належністю, навіть якщо переклад стосується образливих коментарів.

У перекладі кінофільму «Зелена книга» використовувалися такі трансформації: описовий переклад, генералізація, конкретизація, калькування, модуляція, зміна порядку слів, еквіваленція, дослівний переклад, граматична зміна, транслітерація, додавання, опущення, антонімічний переклад. Серед найпоширеніших трансформацій були описовий переклад, модуляція, компенсація, генералізація, додавання й заміна. Доцільність використання тієї чи іншої трансформації визначалася їхньою конотацією, відповідник перекладу часто різнився з конотацією оригіналу. Окрім цього, при перекладі помітно відіграв роль і лінгвокультурологічний аспект, тому що українській мові не притаманні деякі сталі вирази, структурні особливості речень або лексичні одиниці з іронічною або негативною конотацією, тому при перекладі використовували трансформації описового перекладу або калькування. Для перекладу одиниць із позитивною конотацією часто був застосований описовий переклад, адаптація та еквіваленція.

Таким чином, під час роботи з перекладом кінострічки професіональному перекладачу треба завжди бути уважним зі вживанням національно-маркової або професіональної лексики. Не менш важливо відслідковувати розвиток мови національних меншин, їх взаємодію й культурну взаємодію у суспільстві часу, що описується в кінострічці. Для перекладу англомовних кінофільмів зі стрижневим описом міжрасової взаємодії рекомендовано застосовувати такі трансформації, як описовий переклад, еквіваленцію, генералізацію, додавання й заміну.

АНОТАЦІЯ

Микицей А.І. Лінгвостилістичні засоби відтворення міжрасової взаємодії та особливості їх перекладу українською (на матеріалі кінофільму «Зелена книга»). – На правах рукопису**.**

Магістерська робота на здобуття ступеня магістра філології за спеціальністю 035-Філологія 035.04 Германські мови та літератури (переклад включно) - англійська. – Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2020.

Кінематограф займає вагоме місце у сучасному світі, його роль у масовій комунікації і функції надалі стрімко розвиваються. Відтворення кінофільму для іншомовних глядачів залишається й досі цікавим питанням для дослідження. Саме тому розвідки особливостей кіноперекладу набули суттєвої актуальності серед науковців.

Кінострічка «Зелена книга» стає виразником політичних, расових, соціальних проблем афро-американського населення, спроб відстояти свою національну самобутність.

Тема міжрасової взаємодої в кінотекстах є актуальною в наш час мультикультурності та національної змішаності. На прикладі фільму «Зелена книга» аналізується практичне відтворення міжрасової взаємодії та особливості їх перекладу українською.

Ключові слова: *лінгвостилістичні засоби, кінотекст, міжрасова взаємодія.*

АННОТАЦИЯ

Микицей А.И. Лингвостилистические средства воспроизведения межрасового взаимодействия и особенности их перевода на украинский (на материале фильма «Зеленая книга»). – На правах рукописи.

Магистерская работа на соискание степени магистра филологии по специальности 035-Филология 035.04 Германские языки и литературы (перевод включительно) - английский. - Черноморский национальный университет имени Петра Могилы, Николаев, 2020.

Кинематограф занимает важное место в современном мире, его роль в массовой коммуникации и функции в дальнейшем стремительно развиваются. Воспроизведение фильма для иностранных зрителей остается до сих пор интересным вопросом для исследования. Именно поэтому изучение особенностей киноперевода получило существенную актуальность среди ученых.

Фильм «Зеленая книга» становится выразителем политических, расовых, социальных проблем афро-американского населения, попыток отстоять свою национальную самобытность.

Тема межрасового взаимодействия в кинотекстах актуальна в наше время мультикультурности и национальной смешанности. На примере фильма «Зеленая книга» анализируется практическое воспроизведение межрасового взаимодействия и особенности их перевода на украинский.

Ключевые слова: *лингвостилистические средства, кинотекст, межрасовое взаимодействие.*

ABSTRACT

Mykytsei A.I. Linguistic and stylistic means of verbalizing interracial interaction and ways of their translation into Ukrainian (on the material of the film “Green Book”)

The thesis for the Masters Degree in Philology, specialty 035 – Philology 035.04 – German languages and literature (translation included) - English . – Petro Mohyla Black Sea National University. – Mykolaiv, 2020.

Cinematography has an important place in the modern world, and its role in mass communication and functions are developing rapidly. Playing a motion

picture for foreign language viewers remains an interesting question to explore. That is why the intelligence of the features of film translation has become very important among scientists.

The Green Book film is an expression of the political, racial, and social problems of the African-American population, and attempts to assert their national identity.

The theme of interracial interaction in cinema texts is relevant in our time of multiculturalism and national blend. The example of the movie “Green Book” analyzes the practical verbalization of interracial interaction and features of their translation into Ukrainian.

Keywords: *linguistic and stylistic means, cinema text, interracial interaction.*